

Jak se žije s bobrem?

Vlivy bobra na kulturní krajinu

Často se setkáváme s názorem, že bobří v přírodě „škodí“. Tento názor je založený na mylném vnímání fungování přírody. Žádný rostlinný ani živočišný druh, který je přirozenou součástí svého biotopu, jej neníčí, ale je jeho funkční součástí.

Vlevo: *Fragaria vesicaria* (červená jahoda) na vrchu, pokácený bobrem. PP Chomutov, CHKO Litavelské Pomoraví. © Vladislav Holc. Vpravo: *Staphylinus piceus* (černá lesní muška) na vrchu, pokácený bobrem. PP Chomutov, CHKO Litavelské Pomoraví. © Vladislav Holc.

Lesní muška (*Staphylinus piceus*). CHKO Litavelské Pomoraví. © Vladislav Holc.

Bobří kácením stromů zvyšují množství tzv. mrtvé dřevní hmoty, která v hospodářských lesích a udržovaných břehových porostech kulturní krajiny často zcela chybí. Mrtvé dřevo však poskytuje prostředí a potravní zdroj pro pěkavé množství druhů hub, rostlin a živočichů. Jedním ze vzácných druhů, kterému bobří činnost zlepšuje životní podmínky, je brok lesák rumělkový (*Cucujus cinnabarinus*), který se v současné době šíří v CHKO Litavelské Pomoraví zejména díky topolům, poškozeným bobry.

Některé konfliktní vztahy mezi bobrem a člověkem v kulturní krajině

Kombinací kácení a zaplavení lesa vzniká blíže řezání, nazývá se „bobří louka“, která může být životním prostorem pro některé druhy rostlin a živočichů, kteří v hustých břehových a lesních porostech nenacházejí vhodné podmínky pro život.

Bobří ohrazení v malém výsadku. Stráž, CHKO Litavelské Pomoraví. © Vladislav Koutník.

Pokácení dřeva v hospodářském porostu. Bobří, CHKO Litavelské Pomoraví. © Vladislav Koutník.

Bobří ohrazení, jehož prostřednictvím bobří neproniknou. Bobří, CHKO Litavelské Pomoraví. © Vladislav Koutník.

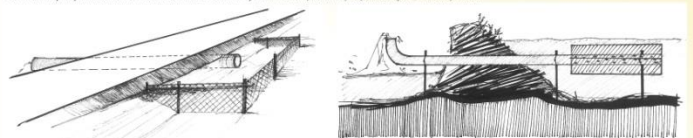

Bobří louka. Chomutov. Nové Sady. © Vladislav Koutník.

Lze konfliktům předcházet ?

Známe heslo „zabij bobra, zachrániš strom“ dokresluje nepochopený vztah mezi člověkem a bobrem. Samozřejmě, že mohou nastat situace, kde nelze zvolit jiné, než krajní řešení, kterým je likvidace bobří na krizovém místě, kde nelze nalézt žádný vhodný kompromis. Bobr je živočich se širokou škálou instinktivního chování, které mu umožňuje „přelstít“ řadu opatření, provedených lidmi. Znalost „vzoru chování“ bobra nám ale umožňuje využít je v našich prospěch, škodám zabránit a bobry neohrožit.

Obecně schéma principu klamání bobra (obrátek vlevo) a obrátka bobří louky v první národnosti vlně Mladý vodní (obrátek vpravo). © Ilona Vrbáková.

Bobři mají přirozenou tendenci přehradit každé zúžené místo, kudy odtéká voda. Pokud se jedná o stavido, přepad z rybníka nebo propustek pod silnici, lze toto místo ohradit pomocí zařízení, kterému se v USA říká „Beaver deciver TM“ (klamání bobří). Pokud však je taková ohradka nesprávně zbudovaná a příliš malá, bobrům spíše poslouží jako opora jejich nové hráze a problém se tím ještě zhorší. Boudání bobřích hrázi na drobných vodních tocích, například na melioračních svodnicích, je boj s „větrnými mlýny“. Bobr buď hráze obnoví nebo postaví novou. Lepším řešením je vhodné umístění roury, která udržuje hladinu vody na požadované výši. Pozemek může být ochráněn a bobři se s novou hladinou vody spokojí. Tito pilní zvířecí stavitelé jen nesmí objevit, kudy voda odtéká. Ochranit i ohrožené hráze vodních staveb, i když je to stavebně a především finančně poměrně náročné. Bobry narušenou hráz je nutné opravit a ochránit proti opětovnému hrabání nor bobry. Ochranu lze zajistit různými postupy, od instalace ocelových „larsenů“ a kamenných opevnění až po ocelové sítě nebo pevné plastové folie, zabudované přímo v tělese hráze.

Elektrický ohrazení, namontovaný na správné výšce nad zemí, může být mimořádně účinnou ochranou. Pro bobry je zcela obdivuhodná velmi silná, ale neúčinná bít. PP Chomutov, CHKO Litavelské Pomoraví. © Ilona Vrbáková.

Bobři na Moravě a ve Slezsku

včera, dnes a zítra

Kterak bobr z Odry a Moravy „po meči“ sešel

Bobří historie na Moravě sahá daleko před historii člověka. Před současným druhem, bobrem evropským (*Castor fiber*), žil na našem území již ve třetihorách jeho suchozemský předek, podobný spíše svišťu (rod *Steneofiber* sp.). Lze tedy říci, že ve střední Evropě probíhal vývoj tohoto druhu dávno před tím, než ji osídlili předchůdci lidí.

Dřevěná bobří z knihy *Canada Genera*, „Historiae animalium“ z roku 1617.

Po skončení doby ledové v Evropě žili bobři všude, kde byla voda kmenovými stromy. Morava a Slezsko nevyjímaje. Svědčí o tom již i řada místních názvů (Bobrava, Bobrůvka, Bobrovník atd.). Na řeku Moravu se váže i poslední doložený přirozený výskyt bobra z území současné České republiky. Poslední, u Grygova ulovený bobr byl prodán do kláštera Hradisko u Olomouce v roce 1730. Byl v té době (stejně jako vydra) považován za rybu a tedy postní jídlo.

Reprodukt zobrazení rážek bobřího v legendě, doplněný o celou řadu dalších znaků bobřího. Vlevo a vpravo jsou reprodukt z knihy „Zabýváme se životem“ z roku 1912.

Reprodukt zobrazení rážek bobřího v legendě, doplněný o celou řadu dalších znaků bobřího. Vlevo a vpravo jsou reprodukt z knihy „Zabýváme se životem“ z roku 1912.

Reprodukt zobrazení rážek bobřího v legendě, doplněný o celou řadu dalších znaků bobřího. Vlevo a vpravo jsou reprodukt z knihy „Zabýváme se životem“ z roku 1912.

Obvňovat církve z vyhánění bobra by ovšem bylo zavádějící, protože maso nebylo hlavním důvodem pro lov bobří. Tím byla kvalitní bobří kožešina a především mimořádně ceněná pachové žlázy. Bobry lovili i rybníkáři, aby ochránili rybníky před bobří „pracovitostí“. Nesmíme zapomenout, že ještě v 16. a 17. století byly nejen podél Odry, ale i podél Moravy rozsáhlé rybníkové soustavy. Bobra povraží i řada pověr a omýl. Nejenže byl považován za rybu, ale uvedené reprodukce odrážejí i další středověké mýty a legendy o bobrech. Lovci věřili, že si bobři v ohrožení sami ukousnou pachové žlázy a odevzdají je lovcům, aby si zachránili život, nebo že bobři stěhují dřív tak, že je naloží na jiné zvíře jako na saně. Omýl, tradovaný až do dnešní doby, je přesvědčení, že bobr loví ryby.

Návrat bobra

Schematická mapa rozšíření bobřího v ČR. Bobři na Moravě a Slezsku. © Vladislav Koutník, Jan Látník, Jaroslav Štěpánek, Jaroslav Štěpánek.

Bobři byli dlouho a mylně považováni za obyvatele neporušené přírody. Tento omyl byl způsoben tím, že poslední bobři přežili pouze v odlehlých oblastech, málo dotčených člověkem. Návrat bobří nám ale názorně ukázal vysokou přizpůsobivost tohoto druhu a schopnost osidlovat i rybníky a jezera, vytvořená lidmi a regulované úseky řek.

Pokácení stromů a okus jejich větví znamená vždy jejich zánik. Vrbu a topoly, které představují hlavní potravu bobří, dokáží rychle zmlazovat a ztráty nahrazovat. Vismně si vrbu vlevo. Nepřipomíná vám typickou hlavatou vrbu, využívanou celými generacemi košíkářů? Nelze vyloučit, že schopnost vrbu neustále obnovovat ztracené výhonky a větve, kterou lidé dodnes využívají pro výrobu proutěných výrobků, vznikla právě společných (koouvolných) vývojem, kterému někdy říkáme „závody ve zbrojení“. Čím více bobři okusovali větve vrb, tím lepší schopnost zmlazovat z náhradních pupenů vrbu získávaly.

Vlevo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení. Vpravo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení.

Vlevo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení. Vpravo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení.

Vlevo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení. Vpravo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení.

Vlevo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení. Vpravo, silnější bobr vytváří silnější kmen, což mu umožňuje odolávat silnějšímu kácení.